

GJALLARHORNET

Utgges av Svenska Arkeologiska

Samfundet

Årgång 36. Nr. 4. 2016

Lagom till julledigheten kommer här det sista Gjallarhornet för i år. Lämpligt nog innehåller det en artikel om julen och årshjulet i förkristen tid skriven av Ulf Danell, arkeolog och arkivarie på Österlens Museum i Simrishamn. Så här i luciatider är det också passande att vi får en fullspäckad rapport från samfundets resa till helgonets hemö Sicilien, skriven av Nils Ringstedt. Nils skriver också om *Svenska Fornminnesföreningens* julmöte som ägde rum den 7 december på Historiska Museet då Bente Magnus mottog Hildebrandspriset. I detta nummer finner ni även en utlysning av Svenska Fornminnesföreningens stipendium 2017.

Trevlig läsning och god helg!

Anna Tornberg och Anton Bonnier

anna.tornberg@ark.lu.se & anton.bonnier@antiken.uu.se

Arkeologi och historia mitt i Medelhavet

av Nils Ringstedt, Nils.ringstedt@globalnet.net

Samfundets resa 2016 med Paradisresor och under Niklas Hillboms kunniga ledning har denna fascinerande titel! Som under tidigare resor har Niklas ställt samman ett förnämligt kompendium med detaljer om de platser vi skall besöka på resan. Ett kort sammanfattning av resan följer här.

Vi börjar vår resa Sicilien runt i Syrakusa – en stad som grundades redan för 2 700 år sedan. Idag har staden 125 000 invånare men var stor redan under grekisk tid. Stadens fem stadsdelar har faktiskt kvar samma namn som under den grekiska tiden. I Syrakusa bor vi i stadsdelen Ortigia – den antika stadens kärna. Niklas berättar under bussresan till de antika lämningarna initierat om de förhistoriska folken som en gång levde på Sicilien och om Syrakusas historia. Grekernas första koloni på Sicilien var Naxos grundad ca 735 f Kr. Syrakusa anlades omkring 734 f Kr av nybyggare från Korint. Den sicilianska folkstammen sikeler drivs bort. Under 700-talet kommer fler och fler kolonister från Grekland till östra Sicilien. På bara 100 år blev Syrakusa så stort och mäktigt att kolonister kunde sändas ut från staden till andra platser.

Syrakusas storhetstid är på 480-talet f Kr under tyrannen Gelon. År 413 f Kr äger strider rum mellan Aten och Syrakusa – ett krig som Aten förlorar. Aten skickar nämligen med Alkibiades som befälhavare 140 skepp med sammanlagt 6 000 man för att inta Syrakusa. Staden bygger som skydd en 30 km lång mur inåt land. Det är en höjdpunkt i grekisk fortifikationshistoria. Rester av muren finns fortfarande kvar i norra Syrakusa. I hamnen står det stora slaget mellan invånarna och de invaderande atenarna. Många skepp brinner upp men atenarnas flotta krossas. De kvarlevande soldaterna spärras in i ett stenbrott och blir slavarbetare. År 405 hotas staden av Kartago men kartagerna besegras och Syrakusa blir den mäktigaste staden i Medelhavet. Tyrannen Hieron II ligger staden med romarriket ca 276 f Kr. Efter Hierons död byter Syrakusa sida och stöder Kartago. År 212 – 211 f Kr intar romarna Syrakusa och Arkimedes, född i Syrakusa, dödas. Det lär vara då Arkimedes uttalar de berömda orden ”Rubba inte mina cirklar” till den romerske soldat som dödar honom.

Rom upptäcker den grekiska kulturen – statyer mm – och de grekiska influenserna sprids till romarriket. Under flera hundra år förser Sicilien romarriket med spannmål. Bysans regerar på ön efter romarnas tid. Under arabisk ockupation avfolkas Syrakusa och förstörs i arabiska räder men Sicilien utvecklas i olika avseenden under arabiskt välde. Efter araberna följer en tid med normandiska härskare (1060 – 1194). Den franska ätten Anjou, spanska Aragonien och ätten Bourbon också härskar också över Sicilien. Under medeltiden behandlas Sicilien som ett slags koloni av de styrande och allmänt förfall sker.

Teatern i Syrakusa

I Syrakusa besöker vi Neapolis - stadens stora arkeologiska park. Den imponerande grekiska teatern från 300-talet f Kr är helt uthuggen ur klippan. En gång var den mycket större än de ruiner vi idag ser eftersom teatern under medeltid och nyare tid används som stenbrott och stenen återanvänds för andra byggen i Syrakusa. Teatern är en av de största i den dåtida grekiska världen. Den kunde ta 16 000 – 17 000 åskådare. Här uppför Aischylos (525 - 456 f Kr) sitt skådespel *Perserna*. Dramat har premiär 472 f Kr. Det är det äldsta bevarade dramat i världen. Teatern är fortfarande i bruk. Niklas berättar att teatrar byggs av grekerna där det är en fin utsikt – i detta fall över den dåtida hamnen. Från teatern går vi till det stora stenbrottet där atenarna spärrades in. Här besöker vi en jättelik uthuggen grotta som går under namnet Dionysios öra. I närheten finns flera andra stora grottor. I den arkeologiska parken passerar vi även tyrannen Hieron II:s altare – en enorm terrass på 200 x 23 meter. Altaret byggs ca 212 f Kr – under en tid då även på andra ställen de största altarna och templen i världen uppförs. På Hierons altare äger brännoffer av tjuvar rum under antik tid. Det kan ha rört sig om mer än ett hundratal samtidigt – en maktdemonstration. När svanskotorna nås av elden böjs de uppåt och en smäll hörs. Gudarna anses då ha accepterat offret. En fest äger rum och alla närvarande bjuds på kött – gudarna får de sämsta bitarna!

Vi besöker också den stora romerska amfiteatern som till skillnad från teatern är helt rund med läktare på alla sidor. Här får vi föreställa oss de gladiatorstrider som en gång ägt rum och de vilda djur som dödades på arenan. Ett mycket intressant besök gör vi i museet (Museo Archeologico Regionale). Det tillkom 1967 och har fått namn efter arkeologen och utgrävaren av lämningarna i området, Paolo Orsi. Han var en gång chef för Siciliens arkeologiska myndighet. Det är ett mycket stort museum. Vi besöker endast en del av detta och ser bland annat skelett av de små förhistoriska pygméelefanter som en gång fanns på Sicilien (och även på Cypern fick vi veta under Cypern-resan för fyra år sedan).

I den förhistoriska avdelningen ser vi även många spännande artefakter liksom i den grekiska avdelningen som har massor av fin keramik – svart- och rödfigurigt målade kärl. De svartfiguriga är från 500-talet f Kr och de rödfiguriga från 400-talet. En kouros – en staty från 500-talet f Kr är bland de intressanta statyer vi ser. På höger ben finns en inskription av vilken framgår att statyn var tillägnad läkaren Sambroditas. På återvägen till vårt hotell passerar vi ett tempel tillägnat Apollon. Cellaväggen är delvis bevarad. Templet har omkretsen 22 x 52 meter. Av stort intresse är att templet byggts 565 f Kr och därmed är ett arkaiskt tempel – kanske det äldsta grekiska templet i världen!

Syrakusa har också världens äldsta bevarade gatunät! Under gränderna ligger på exakt samma ställe den antika världens 2 500 år gamla gator i Syrakusa. Vi kommer till den stora katedralen i Syrakusa. I katedralens sidor syns doriska kolonner. Domen omsluter ett Atena-tempel från 480 f Kr. Det gamla templet är helt inbyggt i domen – en verklig kultkontinuitet. Kyrkväggen är de gamla cellaväggarna. Pelarna inne i kyrkan är från normandisk tid ca 1000 år gamla. Cicero refererar till detta Atena-tempel i en rättsprocess och nämner att det har vackra dörrar av elfenben. Ett stort antikt kärl har gjorts om till en dopfunt. Bronslejonen vid dopfuntens fot är ca 800 år gamla. Golvet i domen är från 1444, den spanska perioden, och utgörs av återanvänt antikt material. I domen finns ett kapell tillägnat Santa Lucia. I domen finns en silverstaty av Santa Lucia. Hon blev martyrer i Syrakusa. Nere vid hamnen besöker vi slutligen Aretusas källa. Aretusa var en nymf som en jägare förälskade sig i. Hon förvandlade sig till en flod som flöt till havet och där blev en källa som under många hundra år använts som färskvattenkälla för bland annat skepp som behövde fylla på vattenförråden. Amiral Nelson skriver att han fyllt på vatten ur Aretusas källa. Efter detta besegras fransmännen i slaget vid Abu Kir.

Resan fortsätter sedan in i Sicilien till *Piazza Armerina* för att besöka den bevarade romerska stora villan i Villa del Casale. Den kallas ofta för den ”kejserliga villan” eftersom det anses att den senromerske kejsaren Maximianus har bott här. Det är egentligen fel att kalla det för en villa eftersom det är flera husruiner som täcker en stor yta. Det var en gång ett romerskt latifundium – en jättelik lantegendom. Den existerade i flera hundra år men ett jordskred på 1100-talet e Kr täckte över villan med lera.

Utgrävningar påbörjades 1929 och fortsatte under 30-tal, 50-tal och 60-tal. Tyvärr skadades ruinerna 1991 av en översvämning. I villan finns imponerande stora ytor av bevarade golv med fina mosaikinläggningar (bevarade tack vare lera) som föreställer olika myter.

Mosaiken anses vara den mest exceptionella i världen. Vi vandrar ovanför golven och ser på de olika mosaikerna – på ett golv ser man gymnastiserande romarinnor iklädda bikini! I en lång korridor visas jaktscener. Vilda djur av olika slag visas. Vi ser även vildsvin och lejon som lastas i och ur skepp – antagligen på väg till de romerska amfiteatrarna.

Mosaik från Villa del Casale, Piazza Armerina

Resan fortsätter längs kusten västerut till Agrigento, antikens Akragas. I reseprogrammet skrivs om Agrigento att man där "enligt stadens son filosofen Empedokles åt som om man skulle dö imorgon, men byggde som om man levde för evigt". Staden Akragas grundades av greker 581 f Kr och erövrades senare av Rom 210 f Kr. Staden döptes då till Agrigentum. Kanske upp till 200 000 kan ha bott i denna antika stad som levde på jordbruk, svavelbrytning, hästavel och handel. Dessa näringar gjorde staden rik. En grym tyrann härskade i staden 570 – 554. Han roade sig med att stänga in fångar i en tjur tillverkad av koppar. De dog en hemsk död under skrik när tjuren upphettades. Konstruktören var den förste att dö i tjuren. Dock fick tyrannen så småningom känna på samma död!

Vi vandrar längs Valle del Templi och beser de olika templen där några är mycket välbevarade. I en dal nära templen låg en gång den antika staden. Det lär ha varit tvåvåningshus – mycket litet är utgrävt av den antika staden. Staden hade en 12 km lång stadsmur med 9 portar.

Concordia templet, Agrigento

Arkitravstaty, Agrigento

Heras tempel är från 400-talet f kr liksom det mycket väl bevarade Concordiatemplet, kanske det mest bevarade templet i världen. Det var även en tid en kristen kyrka. Av Herakles tempel återstår en rad kolonner. Detta tempel är det äldsta och dateras till 500-talet f Kr och var

nästan dubbelt så stort som Concordia-templet. Världens troligen största tempel är Zeus-templet som i omkrets mäter ca 110 x 53 m s. Endast ruiner återstår. Mellan kolonnerna i templet fanns mycket höga statyer som håller upp arkitraven. En sådan jättestaty ser vi sedan på museet i Agrigento. Rester finns även av Castor och Pollux templet. I närheten av detta har påträffats många offerfynd. Samtliga tempel uppvisar dorisk arkitektur. De var täckta av stuck på sandsten och målade i vitt. Vid vandringen mellan templen passerar vi även en grekisk befästningsmur. I det regionala arkeologiska museet ser vi bland annat mycket keramik men även statyer och flera gamla grekiska hjälmar.

Gruppfoto i Selinunte

Längre västerut längs kusten kommer vi till Selinunte som är en mycket vacker ruinplats. Staden Selinunte lär ha grundats ca 650 f Kr. Det var Greklands mest framskjutna koloni i väster. Läget för handel var gynnsamt och staden var mycket rik. Vi besöker ett relativt välbevarat tempel och några som är i jättelika ruinhögar med kullfallna kolonner och kolonndelar. På trappan till det bevarade templet tas det sedvanliga gruppfoto av Samfundsresenärerna (se bild). Det benämns tempel E och dateras till slutet av 400-talet f Kr medan tempelruin F dateras till första hälften av 500-talet f Kr och tempel G till början 500-talet/slutet av 400-talet. Tempel E är troligen Heras tempel och mäter 25 x 65 meter. Det har 6 x 15 kolonner som är drygt 10 meter höga. Fortfarande finns en hel del bevarad puts på templet. Tempel G var i forntiden ett av de största i världen och mäter ca 50 x 100 meter med nästan 15 meter höga kolonner – allt nu sammanstörtat i enorma block. Stenbrottet där kolonndelar bröts ligger 13 km från tempelområdet och det finns fortfarande kolonndelar som inte huggits loss från stenbrottet.

Selinunte stöder under sin existens en tid Kartago, låg i fejd med Segesta i norr men intas 409 av en 100 000 man stor kartagisk armé under befäl av Hannibal - en sonson till Hamilkar som besegrats i ett slag vid Himera. När kartagerna intog Selinunte lär 16 000 invånare av de existerande 20 000 ha dödats. Resten blev fångar och får bosätta sig i Kartago.

Efter Selinunte far vi för att besöka ön *Mozia* men kan tyvärr inte gå iland där en fenicisk stad en gång låg. Ön är stängd för att en ny utställning skulle invigas. Vi färdas dock i en båt i den grunda lagunen och ser strax under vattenytan en "vägbank" byggd under fenicisk tid och som går från ön till kusten. Niklas berättar under båtfärden engagerat om striderna som en gång ägt rum i området mellan greker och kartager. Kartagerna förlorar och retirerar med sina skepp. Vid färden nära ön ser vi rester av den feniciska stadsmuren. När vi återvänder passerar vi saliner och ser stora högar av utvunnen salt.

Segesta är vårt nästa mål – en plats med ett doriskt tempel och en högt belägen grekisk teater. Några i gruppen kämpar sig upp till teatern medan flertalet nöjer sig med att se det välbevarade doriska templet. Det byggs på 400-talet f Kr och har 36 kolonner. Av det forna Segestas stad ser vi inga ruiner även om det lär finnas rester av några hus. Staden är belägen ovanför templet i anslutning till teatern. Det intressanta med templet är att det uppenbarligen aldrig hann fullbordas. Ingen cella kan spåras i templet. Provgrävningar visar dock att det finns fundament till cellans väggar. Troligen avbryts bygget på grund av krigshandlingar. Det är sannolikt det sist byggda av alla doriska tempel på Sicilien. Redan under 1700-talet restaureras templet. Teatern grävs ut 1822.

Segesta konkurrerar under antiken med Selinunte och städerna ligger i konflikt med varandra. Staden är en tid bundsförvant till Kartago men ställer sig senare på Syrakusas sida mot kartagerna. Detta vill Segesta ha ersättning för men Syrakusa vägrar och intar samt förstör Segesta år 407 f Kr. Staden byggs upp och kommer senare under Roms välde. På 400-talet e Kr förstörs Segesta av vandalerna.

Resan fortsätter till *Palermo* och vi får under resan information om normanderna som kommer att prägla Sicilien under tidig medeltid. Redan under arabisk tid är det en mäktig stad som konkurrerar med Còrdoba och Kairo vad gäller lyx. Normanderna intar Palermo 1072 e Kr och hela Sicilien år 1091. Araberna, som under några hundra år behärskar Sicilien, besegras. I Palermo besöker vi det normandiska kungliga palatset för att bese det fantastiskt dekorerade palatskapellet (Capella Palatina) med mycket vacker mosaik. Tyvärr får vi stå i en lång kö och släpps in efter kanske en timme. Det är söndag och massor av lokalboende och turister vill se det vackra palatskapellet. Detta byggs 1132 av Roger II och mosaiken är en blandning av arabisk och normandisk konst. I Palermo ser vi - efter att ha passerat igenom Porta Nuova (från 1500-talet) - också den vackra katedralen med sin solkalender på golvet som belyses av ett hål i taket. Katedralen byggs 1179 – 1185 men har sedan byggts om.

Ytterligare en katedral besöks strax utanför Palermo i *Monreale*. Också denna katedral (från 1172) är mosaikbeklädd och präglas av arabisk-normandiska stilar. Den magnifika guldmosaiken avbildar händelser ur Gamla Testamentet. Ca 1000 kg guld lär ha använts till mosaikinläggningarna!

Efter Palermo går resan längs kusten till staden *Cefalù*, en gång hamn för export från Sicilien till Europa. Här ligger en mycket vacker katedral från normandisk tid som börjar byggas 1131 under Roger II och är klar 1166. I katedralen finns vackra bysantinska mosaiker från 1100-talet. Under katedralen ligger romerska lämningar. Katedralen har två torn som

avsågs för försvar. Katedralens fasad dateras till 1240. I kyrkan finns 16 återanvända antika kolonner med kapitäl.

Resans slutmål är Taormina vid Messinasundet – en liten vacker stad högt över havet. I Taormina ser vi den grekiska sedermera romerska teatern placerad högt upp och med utsikt mot Etna och havet. Från teatern ser vi också kusten med Naxos. Teatern mäter tvärs över 109 meter med plats för 5000 åskådare. Det antika Naxos förstörs under antiken av Dionysos. Då grundas Taormina. Teatern är den näst största på Sicilien och byggs på 200-talet f Kr men romarna bygger om den på 100-talet e Kr. Goethe skall ha besökt teatern. Vi får bland annat veta av Niklas att romarna under teatern har haft en bassäng med svalt vatten. När vinden passerar teatern sänks temperaturen med 5 – 7 grader. Staden förstörs 902 av araberna och intas av Roger I år 1078. Den är nu en stor turistort.

I Taormina splittras vår Samfundsgrupp upp i en skara som flyger till Köpenhamn tidigt påföljande dag och en grupp som skall till Stockholm med färd till Catania senare på kvällen och sedan nattflyg.

Samfundets Sicilientur var synnerligen intressant och kunskapsrik tack vare vår mycket påläste och initierade ciceron Niklas Hillbom. Ett varmt tack till Niklas!

Julen och årshjulet i förkristen tid

Av Ulf Danell, arkeolog och arkivarie på Österlens Museum i Simrishamn

Tomtar, granar och paket i all ära, men julen har firats i norra Europa långt tidigare än när Jesusbarnet låg i krubban. Åtminstone sedan yngre stenåldern finns det belegg för att man brukade en månkalender med fyra fasta punkter under året, då man blotade till naturen och gudarna. Idag är det nästan bara muslimerna som brukar månkalendern, men de är å andra sidan 1,6 miljarder. Den förhistoriska kalenderns 12 månader börjar och slutar vid fullmåne och följer månens faser. Det betyder att en månad blir 29-30 dygn långt. På ett solår blir det 254 dygn, vilket gör att man får lägga till en extra månad på 11 till 12 dagar för att kalendern inte ska förskjutas i förhållande till årstiderna. Egyptierna använde en sådan, så kallad lunasolar kalender, samtidigt som vi i Nordeuropa.

Bild 1. Foto: Ulf Danell

Bild 2. Foto: kulturbilder, wordpress.com

Under bronsåldern blir bevisen fler, man ser årshjulen och de så kallade tvillinggudarna (månens faser ny och nedan) med motställda ceremoniexor som representanter för månskärnan på hällristningar runt om i Skandinavien. Årshjulen kallas ofta för solhjul eller solkors, men det är lika möjligt att det är fullmånen som avbildas, inte solen. Motivet är vanligt på Bornholm ("Madsebakke") och på Österlen. Exempelvis på "Yxornas häll" i Simris (RAÄ Simrishamn 23:1), "Dansarens häll" (RAÄ Järrestad 13:1), "Bragestenarna" (RAÄ Östra Nöbbelöv 5:4) och "Kivikgraven" (RAÄ Södra Mellby 42:1) (bild 1).

I den keltiska kalendern namnges de fyra fasta helgdagarna, baserade på solen, Mabon (höstdagjämningen 22-23 september), Yule (uttalas som vår jul och inträffar på vintersolståndet 21-22 december), Eostara (vårdagjämningen 20-21 mars) och Litha (sommarsolståndet 21-22 juni). De fyra "rullande" årstiderna är baserade på fullmånens cykler och startar med det nya bondeåret (Samhain), som infaller den andra fullmånen efter höstdagjämningen (Mabon).

Bild 3. Foto: Kulturbilder, wordpress.com

Bild 4. Foto: Förssell (ÖM's fotoarkiv)

I den keltiska kalendern heter de Samhain (23/10-19/11), Imbolc (Oimele) (19/1-15/2), Beltane (17/4-13/5) och Lughnasadh (Lammas) (14/7-10/8). Hur vet vi att de räknade med tolv månader? Årshjul med tolv månskärar finns avbildade från 400-talet bland annat på Väskinde kyrkogård på Gotland (bild 2). En annan symbol för årshjulet med de fyra blothögtiderna ser vi i kringlan, som brukas som symbol av Riksantikvarieämbetet och som betyder sevärighet på vägmärkena. Den avbildades på 400-talet i Havor, Hablingbo på sydvästra Gotland (bild 3). Såväl under bronsåldern som under järnåldern finner vi många symboler för månen, till exempel den stora mansfiguren "Dansaren" i Järrestad (bild 4), yxgudarna i Simris (bild 5) och guldbrakteatrar, som de från "Sorte muld" på Bornholm (bild 6). Alla har de månskärar som "horn" eller yxeggar.

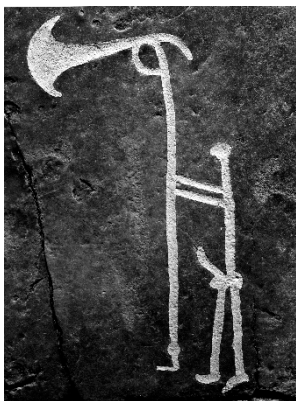

Bild 5. Foto: Förssell (ÖM's fotoarkiv)

Bild 6. Foto: Martin Stoltze

Om vi går tillbaka till julfirandet, så skedde det under årets kortaste dag. Man offrade (blotade) något, olika beroende på när eller var i historien. Det kunde vara sädesslag, ett djur eller till och med (men mycket sällsynt) människor. Efter blotet åt man en festmåltid, tillagad av de ceremoniellt offrade djuren och grönsakerna. Den fornnordiska jaktguden Ull är kopplad till vintern och kanske har hans namn samma ursprung som ordet jul. På några guldbrakteatrar från 400-talet står ordet eawl eller aul, vilket kan syfta på julen. Ordet har också kopplingar till uggla (anglosaxiska owl).

Svenska Fornminnesföreningen har tilldelat Bente Magnus Hildebrandspriset

av Nils Ringstedt, Nils.ringstedt@globalnet.net

Vid Svenska Fornminnesföreningens julmöte 7 december på Historiska Museet mottog Bente Magnus Hildebrandspriset och föreläste om *"Hans Hildebrand, sikkerhetsnålen og dens mangfoldige utvikling"*. Hildebrandspriset 2016 är på 30 000 kronor. Hildebrandsfonden tillkom efter en donation till Svenska Fornminnesföreningen år 1934. Sedan dess har 72 Hildebrandspriser delats ut.

Jan Peder Lamm läste upp motiveringen till att Bente Magnus tilldelats priset. Han redogjorde för hennes arkeologiska karriär och lämnade följande sammanfattande omdöme:

"Bente Magnus har under hela sin karriär framstått som en modig representant för nordisk arkeologi som inte varit rädd för att hävda sitt ämnes intressen i konflikter med överordnade och kolleger även om detta ibland medfört personliga motgångar. Hon har fört en svensk-norsk arkeologisk tradition vidare vilken kan sägas ha börjat då gotlänningen Gabriel Gustafsson under unionskrisens år anförtröddes ansvaret för undersökningen av Osebergsskeppet, och under andra världskriget då flera norska arkeologer som flyktingar kom att arbeta på svenska museer. Det manifesterade sig år 1952 då Haakon Shetelig som förste icke-svensk erhöll Svenska Fornminnesföreningens Oscar Montelius-medalj.

Bente Magnus är en synnerligen aktiv och internationellt mycket respekterad arkeolog med särskilt intresse för järnåldern, där hon gjort viktiga bidrag särskilt till folkvandringstidens stilhistoria. Hon är en mycket lämplig mottagare av Hildebrandspriset 2016”.

I sin föreläsning på fornminnesföreningens julmöte sammanfattade Bente Magnus Hans Hildebrands banbrytande avhandling *”Bidrag till spännets historia”*. Avhandlingen utkom 1880 i Antikvarisk tidskrift för Sverige. I avhandlingen skildras spännets historia under 2500 år, det vill säga bronsålder till och med vikingatid. I sin föreläsning redogjorde Bente Magnus för hur spännets former har varierat över tid och visade fina bilder – bland annat foton tagna av Gabriel Hildebrand som våren 2016 mottog Svenska Fornminnesföreningens Mandelgrenpris. Hildebrands vackra bilder gällde folkvandringstidens stora praktspännen bland annat funna på olika platser i Jämtland. Sådana spännen bars säkert endast av personer med hög status.

Bente Magnus berättade också om de olika sätt att använda typologin som arkeologisk metod som olika forskare diskuterade under 1870-talet. Hildebrand och Montelius använde typologin på skilda sätt. Hildebrand var, ansåg Bente Magnus, sin tids stora typologiska forskare. Hans typologi var etnografisk-historisk medan Montelius typologi syftade till att visa föremålens relativa kronologi.

Disputationer

Sian Anthony har disputerat vid Lunds universitet med avhandlingen *Materialising Modern Cemeteries. Archaeological narratives of Assistens cemetery, Copenhagen.*

Den 11 november kl. 13.15 i LUX C126, Helgonavägen 3, Lund.

Opponent: Tim Flohr Sørensen, Saxo-instituttet, Københavns Universitet.

Anna Röst disputerar vid Stockholms universitet med avhandlingen *Fragmenterade platser, ting och människor. Stenkonstruktioner och depositioner på två gravfältlokaler i Södermanland, ca 1000-300 f.Kr.*

Den 15 december kl. 13.00 i Nordenskiöldsalen, Geovetarhuset, Stockholm.

Opponent: Peter Skoglund, Göteborgs universitet.

SÖK ETT STIPENDIUM FRÅN

SVENSKA FORNMINNESFÖRENINGEN

Du som önskar stöd för forskning på doktorand- eller högre nivå inom föreningens intresseområden, d.v.s. arkeologi och medeltidsforskning (historisk eller konstvetenskaplig) inklusive urkundsutgivning och numismatik, kan nu söka ett stipendium ur föreningens fonder om högst 5000 kr. (Enskilt fondnamn anges ej).

Ansökan avseende 2017 års stipendier och skall obligatoriskt innehålla:

- uppgift om Ditt personnummer samt postgiro- eller bankkontonummer. Utöver Din postadress är vi tacksamma om Du också meddelar din mailadress.
- kortfattad redogörelse beträffande forskningsuppgiftens art, målsättning och tänkta genomförande.
- uppgift om Du tidigare beviljats anslag ur någon av föreningens fonder och om medel för samma ändamål erhållits tidigare eller söks samtidigt från annan fond.
- uppgift om forskningsuppgiften ingår i doktorandarbete.

Uppgift om tidigare stipendiaterna finner Du via följande länk:

<http://fornminnesforeningen.com/stipendium/>

Ansökan skickas i ett exemplar

till Svenska Fornminnesföreningens stipendiesekreterare Jan Peder Lamm, Kostervägen 7, 181 35 Lidingö och skall vara föreningen tillhanda senast den 31 januari 2017.

ARRANGERA ETT ARKEOLOGICAFE!

Funderar ni på någon arkeologisk fråga som ni vill få besvarad? Vill ni veta mer om arkeologiska utgrävningar eller kulturarvet i er hembygd? Ellervill ni kanske djupdyka i någon aktuell arkeologisk debatt?

Svenska Arkeologiska Samfundet hjälper till att arrangera ett arkeologicafe i form av en föreläsningkväll, tematräff eller liknande. Ni kan vara en förening, t.ex. en hembygdsförening, ett byalag, en studentgrupp eller ett nätverk. Ni ordnar lokal, bjuder in en eller flera föreläsare och sprider information om arrangemanget på er ort. Den inbjudade föreläsaren kan vara arkeolog eller någon annan som kan dela med sig av sina kunskaper. Vi står för kostnaderna upp till 10 000 sek för inbjuden föreläsare, tryck av affischer, annonser och i viss mån lokalhyra. Vi hjälper även till att sprida information om arrangemanget via vårt nyhetsbrev *Gjallarhornet*, vår hemsida (www.arkeologiskasamfundet.se) och facebooksidea.

Ni kan föreslå arkeologicafeer löpande under året men vi behöver minst två månader på oss för beslut, så var ute i god tid! Skicka ert förslag med en kort beskrivning om hur arrangemanget ska gå till, vilket arkeologiskt ämne eller tema som ni vill ta upp och vilken/vilka föreläsare ni tänkt bjuda in. Vi kan också hjälpa till att hitta en arkeolog som matchar temat på arrangemanget. Bifoga även en budget över kostnaderna.

Skicka ditt förslag till: info@arkeologiskasamfundet.se

Svenska Arkeologiska Samfundet

Gjallarhornet

Deadline för 2017 års första Gjallarhornet är den **28 februari**. Bidrag skickas till Anna Tornberg eller Anton Bonnier, helst med e-post: anna.tornberg@ark.lu.se eller anton.bonnier@antiken.uu.se. Alternativt: Anna Tornberg, Lunds universitet, Institutionen för arkeologi och antikens historia, Box 192, 221 00 Lund. Gjallarhornet distribueras numera endast via e-post som pdf. Det kan också hämtas på Samfundets hemsida:

<http://www.arkeologiskasamfundet.se/gjallarhornet.html>.

Glöm inte att meddela Samfundet om du byter e-postadress. På så vis missar du inte utskick av Gjallarhornet eller annan information. Skicka dina uppgifter om byte till asa.berggren@sydsvenskarkeologi.se.

Glöm inte att betala årsavgiften för 2017 på 200 kr!

Kontonummer: Plusgiro 351210-0.

Betalningsmottagare: Svenska Arkeologiska Samfundet

Vill du bli ledamot i Svenska arkeologiska samfundet?

Är du aktiv inom det arkeologiska fältet och vill hålla dig uppdaterad om vad som sker inom dess olika grenar? Vill du vara med och utveckla Samfundets verksamhet eller delta i dess olika aktiviteter?

Då välkomnar vi varmt din ansökan om medlemskap. Vi vänder oss till dig som arbetar med arkeologi inom till exempel arkeologisk uppdragsverksamhet, på universitet, museer och länsstyrelser, eller är antagen till forskarutbildning.

Medlemsavgiften är 200kr/år. Som medlem får du regelbundet nyhetsbladet Gjallarhornet samt inbjudan till Svenska Arkeologmötet, seminarier och temaresor.

Ansökan mailas till:

ledamot@arkeologiskasamfundet.se

När du har fått besked om att ansökan godkänts sätter du in årsavgiften 200 kr på:
Kontonummer: Plusgiro 351210-0 Betalningsmottagare: Svenska Arkeologiska Samfundet

På första inbetalningen, ange "ny medlem", namn, adress och e-post.

Du kan även ringa, skriva eller maila oss så skickar vi inbetalningskort.